

Statsvetenskapliga institutionen

HT 2011

Handledare: Jakob Skovgaard

Den gamla köttdisken och den nya köttkursen

En diskursanalys om kött som klimatproblem

Elin Pöllänen, 910528

Abstract

The purpose of this essay is, with the help of discourse theory presented by Laclau and Mouffe and with the methodological practice inspired by Ulf Mörkenstam, to find the dominating structure (hegemony) in discourse concerning meat consumption related to climate change issues in Swedish politics. In the reality of this new meat discourse, the suggestions of political measurements are differing correspondingly to the different definitions of the problems. Thus the search for these formulated problems, reasons and solutions, with the material consisting of two core documents: first a motion about meat consumption and climate change encouraging the idea of “Meat-free Mondays” that arose large debate, and second, a report from the Agency of Nature (Naturvårdsverket) about possible political actions. The finding is that it is a dispute within political parties whether or not to support the incitement of “Meat-free Mondays” and increased regulations in the food-consuming sector. A conclusion is that the freshness of the topic creates different views of reality and information, where the majority of government refers to a picture of Sweden on a more national level, while the arguments threatening the authority of that view refers to a more global perspective and global problems.

Key words: Meat consumption, greenhouse gas emissions, discourse analysis/theory, Laclau and Mouffe, hegemony, Mörkenstam, Sweden, Holm, Naturvårdsverket

Number of words: 9.217

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	3
1.1 Syfte och frågeställning	3
1.2 Avgränsning	4
1.3 Disposition	5
2 Metod & Teori.....	6
2.1 Vald metod.....	6
2.2 Diskurs	6
2.2.1 Vetenskaplig utgångspunkt.....	7
2.3 Laclau och Mouffes diskursteori	8
2.3.1 Hegemonibegreppet.....	9
2.4 Analysmodell	10
2.5 Kritik av teori och metod	11
2.5.1 Validitet och reliabilitet	11
2.5.2 Laclau, Mouffe och Mörkenstam.....	13
2.5.3 Generalisering och avgränsning.....	14
3 Material.....	16
3.1 Urvalsstrategi	16
4 Resultatredovisning	17
4.1 Hegemon och motdiskurs	17
4.2 Motioner och interpellationer i riksdagen.....	17
4.2.1 Jens Holms köttmotion	17
4.2.2 Debatt om Jens Holms köttmotion.....	19
4.2.3 Interpellation om köttkonsumtionens klimatpåverkan	21

4.3	Naturvårdsverkets publikation om köttkonsumtionens klimatpåverkan.....	21
4.4	Artiklar om köttkonsumtion.....	24
5	Slutsats	27
5.1.1	Sammanfattning och diskussion	27
5.2	Tänkbar vidare forskning.....	31
6	Referenser.....	33

1 Inledning

”Nästan en tredjedel av hushållets klimatpåverkan kommer från maten och den största delen kommer från köttkonsumtionen. Uppfödningen av djur står globalt för hela 18 procent av utsläppen av växthusgaser. Det är mer än trafiken globalt.”

- Naturskyddsföreningens hemsida

På senare år har köttkonsumtionen kommit att involveras i klimatkänslighetsdiskussionen; dokumentärer och litteratur, speciellt från USA, cirkulerar i det offentliga samtalet. I sin bok *Eating Animals* som kom ut 2010 undersöker Jonathan Safran Foer köttproduktionen och köttkonsumtionen i USA, en extrem köttindustri som inte helt kan avvisas en europeisk kontext. Foer skriver i ett specifikt förord till Sverige att svenskarna till viss nivå kan stoltsera över sin humana och miljövänliga köttindustri - men i samband med att köttkonsumtionen ökar (svensken äter dubbelt så mycket kött nu som för femton år sedan), ökar även misskötseln av djurhållningen och den negativa klimatpåverkan (Foer, 2010: förord). Det till synes moderna sättet att sammanföra köttkonsumtionen med klimatpåverkan kräver nya tankestrukturer och antaganden om samhällets roll och individers livsstil.

I samtid med Foer skrev Jens Holm (Vänsterpartiet) en motion om att minska köttkonsumtionen, en motion som fick avslag men väckte debatt. Ett av miljö kvalitetsmålen av regeringen, *begränsad klimatpåverkan*, innebär en anpassning på utsläppsnivå till en sådan nivå som inte är skadlig för naturen samt befolkningen på jorden. Köttkonsumtionen resulterar i 40 % mer utsläpp än transportsektorn men trots detta tycks det politiska arbetet prioritera reglering på andra områden, ett förbehåll då de skandinaviska länderna ofta beskrivs som ledande när det kommer till klimatarbetet (se bland annat Carter: 2010).

1.1 Syfte och frågeställning

Intentionen är att kliva djupare in i den kött diskurs vilken har fyllts med innebörd beroende av dess påverkan på klimatet. Detta uppfattas som principiellt intressant i den

tid då samhällets klimatmedvetenhet ökar och där det ständigt pågår en konflikt mellan olika verklighetsbilder och de politiska handlingsramar som skapas utifrån dessa. Vad som sker i politiken om klimatet utövar inflytande på såväl svenska invånare till internationella klimatsamarbeten.

Mängden och bredden på forskning som berör klimat- och miljöpolitik speglar den inneboende komplexitet i frågor vars olika områden har befästs olika mycket inom institutionella ramverk och regleringar. Köttkonsumtionen och klimatproblemet är ett hittills utforskat ämne, där kvalitativa analyser om klimatarbetet behövs för ett utökat perspektiv på hur politiken kring klimatet ser ut, formas och fungerar (se bl. a. inomvetenskaplig relevans Teorell & Svensson, 2003: 18). Denna uppsats har som intresse att formulera en möjlig ingång till detta ämne, och ett möjligt tolkningsarbete.

Den hegemoni som nämns i frågeställningen nedan handlar om en rådande tankestruktur som rättfärdigar vissa politiska handlingar. Hur problematiken med köttkonsumtionen formuleras, dess orsaker samt möjliga lösningar är viktiga indikatorer för hur köttkonsumtionen skall komma att definieras och hanteras både i nutiden och i framtiden. Syftet blir därmed att formulera en intellektuell gåta vilket besvaras med ett bestämt passande ramverk utsett för att hitta tankestrukturerna hos diskursens framträdande fixerade mening, hegemon, och även då dess tänkbara motdiskurs - genom att besvara hur verkligheten konstitueras av synen på problem, orsak och lösning.

Detta leder till frågeställningen:

På vilket sätt involverar den hegemoniska köttdiskursen klimataspekter?

1.2 Avgränsning

Uppsatsens fokus ligger i försöket att finna den rådande hegemonin i köttdiskursen relaterat till köttkonsumtionen och det med en diskursanalytisk metod. Detta gör att argument berörande köttproduktion kan komma i skymundan, dock nämns i fall där de två företeelserna nämns i en helhet. Avgränsning har gjorts till Sverige och där av blir

en diskussion om internationellt uppsatta normer inte lika aktuella för studien. Tidsspektrumet syftar främst till nutid men sträcker sig bakåt i tiden så långt som materialet vägleder och som uppfattas relevant.

Indikatorer på klimataspekter har uppfattats vara sådana som överensstämmer med Sveriges klimatmål, specifikt *Begränsad klimatpåverkan*, där målen speglar det arbete som förs nationellt och internationellt med att försöka minska utsläppen av främst koldioxid, men även gaser som metan. Detta gör att relationen mellan kött och ”klimataspekter” inte inriktar sig på specifika termer som ”hållbar utveckling”.

1.3 Disposition

Med uppsatsens syfte och frågeställning framförd blir dispositionen en rubrik för att läsaren ska kunna orientera sig i uppsatsens olika delar. Nästkommande kapitel, kapitel två, tar upp både metod och teori. Då diskursanalysen tenderar att både vara en metod samt teori har det av pragmatiska skäl blivit så att teoriredogörelsen sammanlänkas med metodrubriken; vetenskaplig utgångspunkt och analysmodell har en förbindelse sinsemellan vilket underlättar både för forskning och läsning om dessa uppvisas och tydliggörs. Vad som även tas upp i kapitel två är en kritisk granskning av metod och teori och hur problem som validitet och reliabilitet ska bemötas. Kapitel tre redogör för materialinsamlingen och tankarna kring detta för att sedan följas av den empiriska undersökningen vilket har överrubriken Resultatredovisning och kapitelnummer fyra. Hela uppsatsen avslutas med kapitel fem där slutsatsen redogör kort för det resultatredovisningen pekar mot, och där jag lämnar en förhoppning om vad framtida forskning kan komma att ta upp utifrån denna studie.

2 Metod & Teori

2.1 Vald metod

Metodologiska val baseras på uppfattningen hos forskaren om vad analysen har som mål och huvudsaklig uppgift (Beckman, 2007:11). För att besvara frågeställningen har valet gjorts att hålla sig till en textanalytisk metod, mer specifikt en diskursanalys, då den är en bredare form av textanalys (Bergström & Boréus, 2005:305). Det som skiljer diskursanalys från andra analystekniker som; argumentationsanalys, kvantitativ innehållsanalys, ideologianalys och idéanalys, är således dess vetenskapsteoretiska antaganden som är mer öppna för tolkning och komplexitet (se Beckman, 2007:80ff &) - något som anses vara önskvärt för studiet av klimatpolitik och köttproblematik.

Diskursanalys som teori syftar till dess syn på relationen mellan språk och samhällsaktivitet medan diskursanalys som metod används som ett textanalytiskt verktyg. För att frågeställningen ska kunna besvaras av empiriskt material så krävs det en permanent bakomliggande kännedom om förhållningssätt till teori och metod samt till föreställningen om världen och dess inneboende kunskap. Vidare kan det klarlägga vikten av kommande rubriker för uppsatsens syfte, relevans samt ställningstaganden som bearbetar arbetet.

2.2 Diskurs

En diskurs förstås att innehålla samordnade idéer, föreställningar och kategoriseringar vilka produceras, reproduceras och transformeras inom särskilda praktiker. Detta gör att diskursanalysen kan ses som en beskrivande analysteknik, samtidigt som dess syn på vetenskap och verklighet gör att den *tillskriver sig en förklarande kraft* (Beckman, 2003:91). Diskursdefinieringen är omstridd inom teoretiseringen av diskursanalys, vilket gör att

perspektiven står för olika sätt att förstå världen och konstruerar olika identiteter för ordets talare (Jørgensen & Phillips, 2002:2).

Börjesson skriver i sin metodbok *Diskurser och konstruktioner* hur diskursanalys egentligen ter sig vara ett för allmänt namn för att kunna beskriva en ram för forskning gemensam för vissa discipliner. Vad det innebär i samhällsvetenskaplig forskning, fortsätter Börjesson:

”Men diskursanalys behöver åtminstone förhålla sig till den problematisering av relationen mellan språk och så kallad verklighet som skett under de senaste 20 åren. Längre har samhällsforskningen sett språket som ett enkelt medium eller verktyg för avbildandet av världen. Ifrågasättandet av denna raka korrespondens mellan orden(/siffrorna) och tingen ligger som en allmän grund för diskursanalys inom olika discipliner”. (Börjesson, 2003:26)

Den grundläggande definitionen för diskursanalys att det är ett visst sätt att tala om och förstå världen (se bl.a. Jørgensen & Phillips, 2002:1ff). När betraktaren kastas in i ramen för forskning problematiserar det dennes syn på verkligheten och hur språket används. Att någon med teoretiska verktyg skulle kunna se distinktion mellan sant och falskt, vilket marxismen beskriver, är inte aktuellt för diskursanalysen. Med detta innebär det att studiens ambition inte är att göra med att avgöra huruvida verklighetssynen inom en köttdiskursens kontext är rätt eller fel. Det handlar snarare om att diskursanalysen med sin syn på mening och meningens förändringstendens gör så att ”diskurserna föregår verkligheten snarare än avspeglar dem” (Börjesson, 2003:32).

2.2.1 Vetenskaplig utgångspunkt

De kännetecken som utgör diskurs, såsom mening, vidd och förhållning till empiriskt material, är sådant som likt andra komplexa och diskuterade koncept i samhällsvetenskapligt sammanhang måste sättas in i sitt tillhörande teoretiska system. Att göra detta förklarar föreställningar om den sociala världen samt hur de går att finna kunskap om den, vilket finns inbäddat i, och bäddar för, diskurs som teori och metod. Diskurs är konstruerad som så att den kräver grundläggande antaganden om världen hos betraktaren, och dessa har att göra med vad som uppfattas vara betydande element i den sociala världen, epistemologi, samt hur vi kan veta något om den, ontologi (se bl.a. Mason, 2010, Börjesson, 2003).

Diskursanalysens grundpelare är rest från kritiken mot granskningen på språk som ett

instrument och verktyg (kallad ”den språkliga vändningen”), och hänvisar till sådant som tillhör språket såsom maktrelationer och sociala praktiker. Den anammade synen som genomsyrar uppsatsen är den som ser text konstitueras och konstituera verkligheten, där text får en mångsidig roll i att uppvisa denna relation mellan text och verklighet. Uppfattningen huruvida en objektiv verklighet finns/till vilken grad, kan variera mellan forskare liksom betydelsen av individuella aktörer, relationen mellan dessa och strukturer samt hur dessa strukturer är benägna att förändras (se bl.a. Jørgensen & Phillips, 2002). Dock så sägs det finnas den forskningsmässiga inriktning som vänder sig främst mot makt, handlingslegitimering och identitetsskapande och ett nedtonande utav samhälleliga aktörers roll och deras motiv (Bergström & Boréus, 2005:306).

Antaganden om världen framgår tydligare med läsning av Laclau och Mouffes teorier samt till utvalda analysmodellerna. Det finns diskursiva perspektiv som tar mer eller mindre hänsyn till gränsen mellan det föreställda och objektet, något som gör att utmärkelsen mellan idé och verklighet samt den mellan språk och handling inte blir lika distinkt (Bergström & Boréus, 2005:306ff). En kritik mot diskursanalysens vetenskapsteoretiska syn- särdeles den tillhörande Laclau och Mouffe som inräknar allt som diskurs, är dock värd att ta upp redan här.

Kritiken handlar om huruvida verkligheten tämligen kan finnas, om det är så att allt är diskurs. En objektiv verklighet är däremot ingenting som vare sig bestrides här, av Laclau och Mouffe eller många andra diskursanalytiska forskare. Verkligheten och dess materialitet, i denna uppsats köttkonsumtionen som ett klimatrelaterat problem, finns konkret där ute men relationen till uttrycket är socialt konstruerat och kunde ha konstruerats på annat sätt. Fysiska objekt och sociala praktiker får ingen mening om de inte tillskrivs en genom diskurs, vilket både möjliggör och begränsar dem. Diskurser ger mening till individer, samhället, staten, dess levnadssätt och till världen omkring. Diskursen om köttkonsumtion eller annat av intresse, handlar om hur vi tänker om fallet och därmed hanterar det (se Epstein, 2009:2).

2.3 Laclau och Mouffes diskursteori

Laclaus och Mouffes diskursteori är konstruerad med hänvisning till, och ibland ställningstagande ifrån, marxismen och strukturalismen. Avståndstagandet från Marxismen innebär hos Laclau och Mouffe att marxismen föreställer sig att analyser kan gräva fram den

objektiva sociala strukturen, medan diskursteorin ser att objektiviteten kommer ur ett diskursivt meningsarbete (Jørgensen & Phillips, 2002:33-34). Den främst gränsgörande faktorn Laclau och Mouffes diskursteori innebär gentemot namn som Foucault och Fairclough, är att diskurser inte kan bestämmas av externdiskursiva faktorer (Bergström & Boréus, 2005: 307-315) utan alla sociala praktiker, *artikulationer*, reproduceras eller förändras genom politiska handlingar (Jørgensen & Phillips, 2002: 36). Det är dessa artikulationer som kan formulera exempelvis idéer om köttkonsumtionen i Sverige, och till sist vara det som förklarar en verklighet. De sociala praktiker som rättfärdigas av vissa politiska beslut rörande köttkonsumtionen och klimatarbetet, kan inte separeras från idéerna som bestämmer deras form och natur.

Ovan beskrivs en poststrukturalistisk teori där diskurs och artikulering är förstådd som en fixering av mening inom en viss kontext och där politik definieras som det som organiserar samhället utifrån ett visst sätt vilket exkluderar andra alternativa möjligheter; "discourses constitute symbolic systems and social orders, and the task of discourse analysis is to examine their historical and political construction and functioning" (Howarth, 2002:5). Intresset är hur politikens innehåll skapas genom meningsskapande och utestängningsmekanismer, hur den formas av en oändlig kamp om mening (Bergström & Boréus, 2005:320). Laclau och Mouffes användbara tankar blir för denna studie tydlig i och med att deras diskursteori innebär en möjlighet att få svar på vad som är/inte är politiskt legitimt vid anblick på köttkonsumtionen, och därmed även vilka politiska aktioner som visar sig möjliga utifrån det perspektivet.

2.3.1 Hegemonibegreppet

Diskursanalysens syfte blir att finna de strukturer som ter sig bli tagna för givna, naturaliserade av en hegemonisk intervention, och som organiserar världen på ett visst sätt. Detta speglar en politisk process med sociala konsekvenser där en viss typ av handling ses som möjligt medan andra ses mer otroligt (Jørgensen & Phillips, 2002:47ff), exempelvis "Köttfri-måndag" och den verklighetsbild som medföljer vars legitimitet påverkas - men även påverkar den hegemoniska diskursen.

En diskurs väl etablerad som har blivit ett moment, sedimenterad, är en sådan som ter sig självklar, och därmed kan tyckas uppvisa *objektivitet*;

”...[...] The boundary between objectivity and the political, or between what seems natural and what is contested, is thus a fluid and historical boundary, and earlier sedimented discourses can, at any time, enter the play of politics and be problematised in new articulations”. (Jørgensen & Phillips, 2002:36)

En hotad hegemoni är i motsats till ovan inte nödvändigtvis längre normaliserad utan ifrågasatt. Nyckelbegrepp i diskursteori rör sig kring ett teckens betydelse. Om det ännu inte etablerats kallas det *element* (även flytande signifikant om den har särskild betydelse för diskursen med sin öppenhet) (se bl.a. Bergström & Boréus, 2005:316). Ett element med fixerad mening kallas *moment*, men uteslutna alternativ som finns utanför diskursen i det *diskursiva fältet*, hotar ständigt dess auktoritet (Jørgensen & Phillips, 2002:27) - likt ett slagfält mellan för mening. Jens Holms motion om köttkonsumtion antas i detta fall vara placerat i diskursiva fältet i och med det motstånd den bemötte i riksdagen.

En diskurs kan ses försöka fixera element till att bli moment, ”hela dem”, vilket är en ständigt pågående process (Jørgensen & Phillips, 2002:27ff). Det är i denna kontext som diskursens hegemon och synen på makt och kunskap frodas: maktkonceptet är tätt ihopkopplat med de av objektivitet och politik och är det som skapar vår kunskap, vår identitet och hur vi relaterar till andra individer och grupper. Det finns inneboende tröghet i varje diskurs vilket består av uppsättning regler och som fortlever genom att stöta bort de praktiker och förhållningssätt som hotar dem eller ligger utanför den aktuella diskursen. Strävan mot att fullbordas är något som skapar det sociala och subjektspositionerna inom det, och är det som förklarar hur allting ser ut, vad som exkluderas och därmed vad som är politik (Jørgensen & Phillips, 2002: 42ff). Uppsatsen kommer att fokusera mer på handlingslegitimering än identitetsskapande och för denna observation krävs det att se till vilken handling som är illegitim och varför.

2.4 Analysmodell

För att kunna hantera det empiriska materialet i samförstånd med uppsatsens frågeställning, har analysmodellen inspirerats av diskursteori samt Mörkenstams sätt att se till problemformulering, problem-orsak- lösning:

”I diskussioner om vad som är ett politiskt problem, vad som anses vara orsak till problemen och hur lösningar skall konstrueras, framträder den föreställningsvärld som legitimerar en viss typ av handling”
(Mörkenstam, 1999: 57).

Mörkenstam skriver vidare att när en förklaring etableras som dominerande, så exkluderas andra förklaringar (Bergström & Boréus, 2005:336- 337), vilket är det som liknar Laclau och Mouffes definiering av politiska processer, politik och funktionen hos diskursens hegemon. De formuleringar som avgör hur köttkonsumtionen hanteras politiskt, konstituerar en offentlig profil vilket påverkar politikens utformning. Men i tids när en ny problemformulering skapas, hotar det även den politiska inaktivitet vars acceptans då kan minska. Laclau och Mouffes hegemon-kreation går att koppla och sammanföra direkt med den politiska värld som går att urskilja med hjälp av Mörkenstams problemformulering.

Vidare blir det av vikt att detektera de språkliga element som innebär noden/nyckeltermen eller förankringspunkten hos en diskurs, samt den interna logiken dessa medför. Detta arbete är menat att urskilja diskursens gränser och på så sätt visa på vad som är möjligt, utifrån viss kontext, att uttala sig om (Mörkenstam, 1999: 59).

Analysmodellen kommer inte bara kartlägga den hegemoniska diskursen, utan för att identifiera den diskursiva formuleringen krävs en motpol. Detta medför att Jens Holms motion samt Naturvårdsverkets rapport kommer jämföras med varandra, tillsammans med övrigt empiriskt material som debatter och artiklar. Denna kartläggning av positioner sker naturligt då det främst är de koncept för konflikt som ska undersökas. Laclau och Mouffe ser till olikheter snarare än likheter- språket/texten består av många röster och inte bara en. Detta ger en förhoppning om att när väl en verklighetsbild verkar vara delad, är det till en betydande grad vilket kan ge vägledning om den direkta referensen för det politiska arbetet (se bl. a. Jørgensen & Phillips, 2002: 50).

2.5 Kritik av teori och metod

2.5.1 Validitet och reliabilitet

Teorins subjektivitet är ett problem som tillhör all socialkonstruktivistisk forskning, men i och med att Laclau och Mouffe refererar all social praktik till diskurs behandlar

dem denna fråga tämligen vagt då de inte diskuterar deras teoriers trovärdighet (Bergström & Boréus, 2005: 49). För att råda bot på detta hänvisar författare som Jørgensen och Phillips, samt Mason till *reflexivitet*, att forskaren ständigt ska vara medveten om sin utgångspunkt och hur den påverkar relationen till materialet (något som kan härledas till den "hermeneutiska cirkeln"). För uppsatsen har detta inneburit att mitt ställningstagande till empirin och dess verklighetsbildning kontinuerligt har identifierats, för att kunna utskilja förutfattade meningar som skulle kunna prata högre än materialet självt.

Ett av de kriterier som ritar gränserna mellan teorier och forskningsstrategier är den som frågar sig vad "god forskning" är. Denna uppsats tar avstamp i den kvalitativa forskningstraditionen där betydelsen av tolkning ständigt återkommer. Vad som för många kan vara en alltför "subjektiv forskning", är för andra det enda sättet verkligheten kan förstås och här ses vissa forskningsfrågor lämpade för vissa forskningstraditioner. En viktig del av att besvara skepticismen gentemot den epistemologiska och metodologiska statusdiskursanalysen har, handlar om att visa hur koncept och metoder kan bli hanterade på ett sätt som kan applicera abstrakta teorier på materiell empiri. På detta sätt kan forskare som har hand om diskurs vara av relevans för att förstå och förklara den sociala värld vi lever i (Howarth, 2000:2).

Ovan förklarar vikten av att försöka undvika ett systematiskt mättningsfel, från och med nu refererad som *validitet*. Med detta gäller det att visa att det empiriska underlaget samt analysen av denna, relaterar till de koncept som på förhand valt att undersökas. Precis som vid användandet av andra analysverktyg måste undersökningsområdet för en diskursanalys väljas ut och begränsas så det blir mätbart, något som i metodologiskt sammanhang benämns som *operationalisering*. Denna term är ofta relaterad till kvantitativa undersökningar, men idén om att kunna mäta någonting- även i termer av idéer och föreställningar, är någonting som måste bli motiverat och demonstrerat även i kvalitativ forskning (Mason, 2002: 39). Denna operationalisering handlar om att tydliggöra för andra och sig själv, vad studien faktiskt letar efter för indikatorer som motsvarar frågeställningen (Beckman, 2005:24). Detta uppdrag för forskaren uppfattas här inte som ett måste att göra begreppet köttdiskurs mätbar, utan problematisera begreppets innebörd. Då det tidigare i uppsatsen har skett en utförlig beskrivning av utvalda koncept vilka direkt kopplas till materialets betydelse och möjligheter att besvara frågeställningen, anses detta förebygga validitetsproblemet och komplettera operationaliseringen.

Att tillägga validitet är det osystematiska mättingsfelet, reliabilitet, vilket avser noggrannhet och precision i mätningen (Teorell & Svensson, 2007:56- 57). Trots att jag inte använder mig av mätbara instrument utan tolkar materialet, är det ändå av betydelse att undersökningen är tillförlitlig och falsifierbar. Den tolkning jag har gjort måste på något sätt finnas utskriven i empirin och inte vara tagen helt ur luften.

Kvalitativ forskning med avstamp i socialkonstruktivism, att verkligheten inte går att observera direkt utan sker via tolkning, kan få kritiken att resultatet inte visar på annat än endast forskarens verklighetsbild och antaganden. Forskningen ses av vissa som alltför subjektiv för att ha någon relevans. Detta synsätt kan motverkas genom en ständig medvetenhet hos forskaren med att försöka undvika de nämnda validitets- och reliabilitetsproblemen.

Studiens bearbetning av material har utgått ifrån följande milstolpar: i) kvalitativ forskning ska inte positionera sig själv över förmågan att bli dömd vilket innebär att det måste finnas något logiskt resonemang i min tolkning utifrån det empiriska materialet, ii) undersökningen ska ständigt vara medvetenhet om relationen mellan författare, metod och material, iii) undersökningen ska vara strategisk i sin process och flexibel till material samt anpassningsbar till kontext (inspirerat av Mason, 2002: 7-9). Dessa punkter för att knyta an till det viktiga ord *intersubjektivitet*, som sammanlänkar alla sorts metoder inom statsvetenskaplig forskning med sin fordran av transparens i studien och medvetenhet hos forskaren (jmf m. Teorell & Svensson, 2003: 280ff).

2.5.2 Laclau, Mouffe och Mörkenstam

Laclau och Mouffe sägs negligera strukturernas betydelse för aktörers möjlighet att skapa de rådande diskurserna och samtidigt överskatta möjligheten till förändring. Detta menas att alla individer inte har samma möjlighet att vara de som är upphov till förändring, då det kan finnas förhinder hos individer som beror på en strukturell relation som inte kan hänvisas direkt till diskursen. Jørgensen och Phillips argumenterar på ett sätt som här bejakas; denna aspekt är ibland nedtystad hos Laclau och Mouffe men dock inte frånvarande. Det som denna aspekt istället bakas in i är synen på de objektiva diskurserna, de sociala arrangemang som har naturaliserats och vilka ingen egentligen försöker förändra. Subjekspositionerna skapta av sådana diskurser kan på grund av

sådant som etnicitet, klass, yrke och kön då ha svårt att förändra en sedimentär diskurs. Emellertid är detta aldrig ett omöjligt projekt (jmf Jørgensen & Phillips, 2002: 54-55) och att köttdiskursen trots en tradition av köttkonsumtion väckts tolkas som en indikation på detta.

Laclau och Mouffes texter hänvisar också mycket till teoretisk utveckling vilket gör att de inte påvisar starka metodologiska riktlinjer (Jørgensen & Phillips, 2002: 24). Denna problematik behandlas på så sätt att vägledning istället fås på det praktiska fältet av Mörkenstam, som med sin undersökning ger praktiska exempel på hur man kan använda sig utav deras diskursteori. Denna analysmodell som Mörkenstam använder sig av appliceras på samepolitiken och hur samer identifieras. Genom att den hänvisar främst till politisk aktion relaterat till subjekspositionerna inom diskursen och denna uppsats snarare handlar om politisk aktion relaterat till hegemoniska diskurspositionen, kan den tycks ha skapats utifrån andra premisser än de som denna uppsats vill undersöka. Detta har övervägts men inte setts som ett problem, då klimatpolitikens inre konflikter har uppfattats innehålla identiteter vilka kan spåras tack vare Mörkenstams metod.

2.5.3 Generalisering och avgränsning

Dilemmat med diskursteorin är att forskare själva är en del av den, vilket gör att en sanning inte är möjlig att säga utanför diskursens konstruktion. Att jag som författare hör till Sverige och denna värld med dess tillhörande tankestrukturer kring klimat och köttkonsumtion, gör att objektivitet inte är möjlig att eftersträva. Undersökningens generaliserbarhet hänger på dess möjlighet att förklara/uppvisa något utanför dess undersökningsområde, vilket ter sig bli problematiskt när undersökningsområdet är så kontextberoende (jmf Mason, 2002: 39ff). Möjligheten till att klättra upp för abstraktionsstegen kräver mer insikt i andra forskningsresultat rörande klimatpolitik. Det kan till exempel vara hur transportsektorn behandlades innan det blev en acceptans i att reglera den och om detta kan jämföras med hanteringen av andra diskurser som köttdiskursen. Generaliserbarheten syftar också till frågor rörande om källorna är relevanta och tillräckliga för att måla upp en rättvis bild av den påstådda verkligheten. I detta fall, då diskursanalys fungerat som metod och teori, spelar mängden material inte en lika stor roll som vid kvantitativa studier.

Då diskursanalyser är utmärkande för att studera strukturer gemensamma för många individer lägger sig studien på en idécentrerad nivå, men som är beroende av aktörers delade föreställningar (se Beckman, 2007: 88ff). Begränsningen av diskurser är problematisk då diskurser sällan (närmast aldrig) är anonyma i relation till varandra utan använder sig utav varandra och anpassas till varandra i olika situationer. Vad som då egentligen utgör köttdiskursens insida är något som kan variera beroende på vad som avses vara det som främst formar en gemensam bild. Vad kan ses som tillhörande fundamentet av en diskurs, hur långt bak i tiden ska någon gå för att kunna förklara något med hjälp av diskurser och strukturen om kunskap som dessa interagerar med?

Köttdiskursen är svårhanterlig på det sätt att den kan flätas samman med många andra diskurser om exempelvis matproduktion i allmän mening, hälsoaspekter, jordbruk samt till kultur och tradition. När det handlar om klimat kan kött (och matproduktion) ses som en säkerhetsfråga i både termer om mediciner som används inom djurhållningen, distributionen av mat mellan individer/nationer samt till de konsekvenser som klimatförändringar leder till. Dessa frågor är inte lätt besvarade men går att ta hänsyn till. Det finns en uppmärksamhet gentemot diskursers relation till köttdiskursen och hur det går att arbeta för att göra den rådande köttdiskursen rättvisa, och samtidigt inte ta med irrelevanta inlägg för studien. Det finns många sektorer som skulle kunna sättas emot köttdiskursen i klimatarbetet, vilket skulle kunna förklara dess storlek i den politiska debatten. Däremot finns en tilltro till att köttdiskursen går att separera i och med att den inte har existerat så länge i samma mening som nu, vilket gör att den kan vara mer isolerad än andra områden.

3 Material

3.1 Urvalsstrategi

De postmoderna teorierna har vidgat möjligheterna för materialinsamling inom den samhällsvetenskapliga forskningen. Den språkliga vändningen belyste sambandet mellan det som sägs och det som är, vilket inom postmodern forskning har brutit ner kunskaps- eller innehållshierarki mellan olika sorters material (Börjesson, 2003: 159ff). Detta gör att det inte har någon betydelse för min studie huruvida materialet består av text från en artikel hämtad från en hemsida eller bok osv.

Materialet har anpassats efter fokus som ligger på diskursens hegemoni och dess tillhörande handlingsramar- hur den uppfattas vara nu, snarare än en varför-fråga som i annat fall skulle luta sig mot en historisk kontext. Mason skriver i sin bok om kvalitativ forskning hur man även inom diskursanalytiska ramar kan se strategiskt på sitt material-urval. Detta främst för att motarbeta risken för manipulerad forskning för att bekräfta en personlig hypotes (Mason, 2010: 120ff). Min strategi av urval har onekligen ändå utgått ifrån en föreställning om vad som skulle gå att finna.

Strategin för mitt urval liknar ”snöbollsurvalet”, där varje stycke hittat empiriskt material genererar kommande urval (jmf Teorell & Svensson, 2007: 86). Två fall har valts ut med motivering att de har synliggjort den diskursiva konflikt som köttkonsumtionens som klimatproblem innebär, och startat en debatt. Ett av de fallen är Jens Holms motion om minskad köttkonsumtion och initiativet ”köttfri måndag”, som lämnades in som motion till riksdagen 2010. Rapporten av Naturvårdsverket är det andra ”grundmaterialet”, som kan ses relevant för sin ställning mer utanför politiken, vars kunskapsunderlag kan behandlas och användas olika beroende på verklighetsbild hos läsare/politiker. Naturvårdsverket beskriver på deras hemsida den roll de har för regering och riksdag i klimatarbetet som central, och hur de deltar i att föreslå, utveckla och genomföra klimatstrategier och klimatåtgärder. De är ansvariga på det området denna uppsats handlar om, miljömålet *Begränsad klimatpåverkan*, och deras viktigaste uppgift är att utvärdera och föreslå nya åtgärder som minskar utsläppen av växthusgaser (se Naturvårdsverkets hemsida).

4 Resultatredovisning

4.1 Hegemon och motdiskurs

Resultatet tar upp de två huvudkällorna till undersökningen och deras respektive verklighetsbilder. Diskursens hegemoniska position kommer främst fram i debatten gällande motionen om minskad köttkonsumtion, där avståndstagandet till vissa styrmedel anses legitima. Motdiskursen porträtteras främst av Jens Holms motion om köttkonsumtion.

4.2 Motioner och interpellationer i riksdagen

4.2.1 Jens Holms köttmotion

Beskrivning

Under den allmänna motionstiden år 2010 lämnade Jens Holm in en motion om köttkonsumtionens klimatpåverkan, - en ”köttmotion”. Motionen föreslår en handlingsplan för minskad köttkonsumtion, avvecklade stöd till köttindustrin, styrmedel för minskad köttkonsumtion, vegetariska måndagar samt en offentlig upphandling av gröna varor. Motionen uppmanar till målet om en sänkt köttkonsumtion med 25 % till år 2020 refererande till FAO-rapporten från FN:s miljöprogram UNEP, genom konkreta mål och politiska styrmedel. I motionen föreslås från Vänsterpartiet en utredning om ekonomiska styrmedel för livsmedelskedjans klimatpåverkan. Holm stödjer tanken om en ”köttfrimåndag”, vilket innebär att kommuner ska ta införa vegetariska veckodagar i skolor samt uppmanar till en större offentlig upphandling av klimatvänliga varor (Holm, 2010: 2ff). Jens Holm kommenterar motionen på sin hemsida:

”Anta ett mål om minskad köttkonsumtion för klimatets skull. Inför vegetariska måndagar, använd den offentliga upphandlingen för att köpa upp mer vegetariskt, avskaffa EUs köttsubventioner och utred möjligheten att införa en köttskatt eller liknande styrmedel är några av de krav som vi tar upp i det som kanske är riksmötets enda renodlade motion för minskad köttkonsumtion”. (Holm:2011)

Köttmotionen fick stöd från tre miljöpartister och sjuvån vännerpartister i kammaren, sammanlagt 20 av närvarande 311 röster (Holm, 2011).

Analys

Jens Holm skriver på sin hemsida (www.jensholm.se) hur han förväntade sig en nedröstning; utifrån egen uppfattning är hans syn på problemet av minoritetsslag i riksdagen: ”Det som alltfler forskare, FAO, Naturvårdsverket och i princip vilken skolklass som helst är överens om; nämligen att vi måste äta mindre kött, är ingen självklarhet i riksdagen” (Holm, 2011). En stor del av hans problemformulering hänvisar till problemets småskalighet i politiska debatten och de styrmedel som ännu inte existerar. Det konkreta problemet är att köttkonsumtionen ökar, och därmed ökar också bidraget till en negativ klimatpåverkan. Holm refererar främst till den import av kött vars utsläpp inte syns i statistiken, och hur denna bidrar till internationella problem som skövling utav regnskog, slösaktigt vattenbruk och en boskapssektor som leder till förlusten av biologisk mångfald då den utnyttjar stor del av jordbruksmarken (Holm, 2010: 2ff).

Motionen har ett globalt perspektiv, där svensk köttkonsumtion sätts in i ett globalt ramverk där alla sektorer måste ta sitt globala klimatansvar- detta rimligen då motionen hänvisar till internationell forskning, ofta FN-relaterat, samt till köttfrimåndag, som är ett internationellt projekt som pågår i flertal länder. Möjligheter finns att svenskar kan konsumera mer klimatrationsenligt och lösningen finns i reglering på statlig nivå. Både riksdag och regering har enligt Holm en ”avgörande roll för att underlätta för svenskarna att fortsätta att minska sin klimatpåverkan genom ett klimatsmart ätande” (Holm, 2010: 3). Vidare menar han att ”regeringen bör verka för att kommuner uppmuntrar till vegetarisk kost, exempelvis genom att införa en vegetarisk dag i veckan”(Holm, 2010: 3ff). Styrmedel ses som en förutsättning för att nå klimatmålen och direkta paralleller dras mellan att minska Sveriges utsläppshalt och att äta mindre kött och mer vegetariskt.

4.2.2 Debatt om Jens Holms köttmotion

Beskrivning

Debatten om köttkonsumtionens klimatpåverkan sammanförs med en översiktlig debatt om klimatpolitik i samband med inlämningen av allmänna motioner. Medverkande är Vänsterpartiets motionskrivare Jens Holm, samt medlemmar från samtliga riksdagspartier exkluderat Sverigedemokraterna. Debatten sammanfogar köttkonsumtionen med utsläppsminskningar i stort; CDM-krediter, klimatbudget, energipolitik och EU:s klimatmål. Vänsterpartiet ser motionen som ett konkret förslag om minskad köttkonsumtion, och refererar till Kristdemokraterna i Örebro som; ”har på det lokala planet uppmanat till köttfria dagar en dag i veckan i de kommunala skolorna. Det är ett konkret exempel på hur man kan arbeta” (betänkande 2010/11: MJU12). Holm får medhåll från både Miljöpartiet och Socialdemokraterna av betydelsen med att reglera frågan, detta medhåll utan deras röster för sin motion i omröstning. Det återkommande i debatten om köttmotionen är konsumentmakt, vikten av information för att göra medvetna klimatsmarta val samt andra miljö kvalitetsmål som biologisk mångfald. Skillnaden mellan positionerna i debatten handlar om hur stor plats individuella ansvaret ska ta, vilken slags vägledning som staten ska komma med samt vilket kunskapsunderlag som legitimerar viss typ av handling. Medan Holm vid ett tillfälle refererar till en moderat som i en debattartikel belyst betydelsen av att minska köttätandet, besvarar Hjalmered detta genom att positivt belysa det egna ansvar Holm och moderaten i fråga tog, men att konsumentmakt är bärande i frågan (bet. 2010/11: MJU12).

Analys

Problemet enligt de som intar positioner emot den styrande diskursen, främst Vänsterpartiet, beskriver minskad köttkonsumtion som ett av de enkla konkreta sätten att minska utsläppen. Motståndare till den tanken, i debatten tydligast Alliansen, betonar vikten av att köttkonsumtionens klimatpåverkan anpassas till andra mer etablerade frågor som energipolitik och transportsektorn, vilka kan ses som integrerade i en stor klimatsdiskurs där kött diskursen ännu inte fått en tydlig fixering. Politikerna tillhörande den hegemoniska diskursen refererar hellre till sådana områden, då de menar att köttkonsumtionen inte kan isoleras från andra problem då den är alltför komplex (bet. 2010/11: MJU12).

Positionerna visar en olik problemformulering vilket leder till att det inte finns en överenskommelse i vad som kan innebära lösningen. Vänsterpartiet ses sätta fokus på fel saker, det som egentligen är ett väsentligt och konkret problem är det svinn av mat som uppkommer samt andelen importerat kött. De styrmedel som refereras till av den hegemoniska diskursen är miljö- och klimatmärkning av produkter vilket underlättar för konsumenter att välja mer svenskproducerat kött och klimatvänligt kött. Medan Holm jämför klimatpåverkan mellan en mer vegetarisk livsstil och en kött diet, jämför hans kritiker i debatten mellan importerat och svenskt producerat kött. Lösningen på utsläpp från köttkonsumtionen är inte köttskatt, ”då är man så enögt inriktad på klimat att man glömmer biologisk mångfald”. Kritiken mot Vänsterpartiet handlar om valet utav faktaunderlag, detta sagt av Roger Tiefensee (c):

”Med en köttskatt ur något slags klimatoptimerande perspektiv skulle vi slå undan en stor del av den biologiska mångfalden. Då har man inte förstått helheten.

De analyser som Vänsterpartiet bygger sin rapport och sin motion på har dessutom klara brister. De är gjorda av ingenjörer. De är inte gjorda av någon som förstår ekosystem.” (bet. 2010/11: MJU12)

Repliken på detta från Holm hänvisar till en bredare kontext än svenska individers valmöjlighet och omgivning, där utsläppen från köttkonsumtionen påverkar övergödning, skövling av regnskog och bidrar till att det blir svårare att föda jordens befolkning. Sverige är inte djur som betar och håller hagar och ängar öppna, det sker en klimatfarlig import av varor vars utsläpp påverkar resten av världen. Motdiskursen har inte samma bild av Sverige, samma referenspunkt till ”svenska ekhagar” som växer igen och en förlorad biologisk mångfald (bet. 2010/11: MJU12).

I debatten ställs klimatpolitiken av den hegemoniska diskursen emot biologisk mångfald. Detta fenomen beskrivs i metod och teoridelen som den hegemoniska diskursens tröghet, där diskursen för att skydda sig själv puttar undan utomdiskursiva praktiker som kan hota dess rådande ställning (se Neumann, 2003). Den biologiska mångfalden kommer med en annan bild om Sverige, dess klimatvänliga köttproduktion och köttkonsumtion som är en naturlig del av samhället och vilket ligger närmare den politik som förs än den som Vänsterpartiet försöker åberopa med sin köttmotion.

4.2.3 Interpellation om köttkonsumtionens klimatpåverkan

”Jag håller helt med om att köttkonsumtion i de fall köttet kommer från storskaliga djurfabriker inte är bra ur någon aspekt. Men det kött som produceras genom bete i svenska hagmarker har alldeles utmärkta livscykelvärden och är något jag verkligen vill rekommendera.” (Miljöminister, int. 2011/12: 175)

En interpellation förekom i riksdagen (interpellation 2011/12: 175, 2011) om köttkonsumtionens klimatpåverkan och pågick främst emellan miljöpartister Helena Leander, som likt Jens Holm skrivit en motion om köttkonsumtion (2011), och miljöministern Lena Ek. Denna interpellation ägde rum senare än den ovan klimatpolitiska debatten i samband med Holms köttmotion, och uppvisar liknande tendenser i problemformulering, orsaker och lösning.

Ek och Leander håller i interpellationen med varandra om att miljö kvalitetsmålen *Ett rikt växt- och djurliv* samt *Ett rikt odlingslandskap* är av betydande art för klimatarbetet, men Leander ifrågasätter ”bara för att vissa djur gör en insats för biologisk mångfald ska vi inte kunna ge oss på köttkonsumtionen över huvud taget” (int. 2011/12: 175). Den bild av Sverige som innebär kött som främst konsumeras från naturbetesdjur ses inte som giltig. Leander hänvisar till Naturvårdsverkets mål att halvera köttkonsumtionen på tio år, och menar att det tydligt tyder på att det krävs seriösa åtgärder. Slutsatsen av interpellationen blir som sådan att Ek vänder bort från köttskatt och finner lösning i styrmedel som ursprungsmärkning och ekologisk märkning, men också om konsumentkunskap och information (int. 2011/12: 175).

4.3 Naturvårdsverkets publikation om köttkonsumtionens klimatpåverkan

Beskrivning

Naturvårdsverkets rapport *Köttkonsumtionens klimatpåverkan- Drivkrafter och styrmedel*, offentliggjordes i oktober 2011 och belyser mål och åtgärder i samband med Sveriges kvalitetsmål *begränsad klimatpåverkan*. Fokus ligger på hur köttkonsumtionen har lett till utsläppsökning och rapporten menar att effektivisering och minskat djurantal inom svensk jordbruksproduktion inte kompenserar utsläpp från ökad konsumtion

(Naturvårdsverket, 2011: 7). Rapporten tar upp hur styrmedel för minskad köttkonsumtion nästan är icke-existerande och hur detta kan/bör bli ändring på genom olika styrmedel rörande konsumtionsbeteende. Likt denna uppsats fokuserar rapporten på debatten kring privat konsumtion och drar inte in etiska frågor om djurhållning etc. och klimatpåverkan från svinn tas inte upp (jmf m. Naturvårdsverket, 2011: 17).

Bland annat tas ekonomiska styrmedel upp som lösning, och klimat-/miljömärkning samt att informera befolkningen mer om kost relaterat till klimatutsläppen. Rapporten tar upp att den möjliga acceptansen hos befolkningen rörande reglering kring konsumtionen kan liknas med de tidigare impopulära rökförbuden, de kan bli till något som uppfattas som normalt med tiden (Naturvårdsverket, 2011: 9).

Analys

”Inom området ’att äta’ utgör kött den enskilda produktgrupp som har störst klimatpåverkan. Samtidigt är kött ett högvärdigt livsmedel och är bland annat en viktig järnkälla. En längre köttkonsumtion skulle dock minska de klimatpåverkande utsläppen betydligt, vilket är orsaken till att denna rapport fokuserar på just köttkonsumtion” (Naturvårdsverket, 2011: 15).

Rapporten ser sin uppgift att vara som ett kunskapsunderlag och en idébank när styrmedel utvecklas. Identifikationen av problemet formuleras som en betydande livsmedelsrelaterad klimatpåverkan i och med utsläpp, vilket tidigare har ignorerats då utsläpp från importkött inte tas med i utsläppsstatistiken. Orsaken till köttkonsumtionsökningen handlar om ett matvalsbeteende till följd av prissättning och brist på information och styrmedel, som till klimatet sett inte är hållbar. Naturvårdsverket refererar likt Jens Holms motion till FAO-rapporten där Sverige i jämförelse med andra EU-länder hade hög köttkonsumtionsökning (Naturvårdsverket, 2011: 17ff).

Problemet, konsumtionsökningen och dess påverkan på klimatet, har uppkommit av orsaken att kött är billigt då det importeras från länder med längre miljö- och djurskyddskrav. Lösningen finns i en ändrad diet och konsumtion, med styrmedel som resulterar i attraktiva priser på klimatvänliga produkter, märkning och information till konsumenterna. Konsumentens makt kan inte vara totala utgångspunkten, utan ”det krävs

effektiva åtgärder och styrmedel för att minska köttkonsumtionen och åstadkomma hållbar livsmedelskonsumtion” (Naturvårdsverket, 2011: 22).

Samtidigt som Naturvårdsverket i citatet ovan skriver i samstämmighet med Holms köttmotion, noterar rapporten de målkonflikter som kan ske om betesproduktionen skulle minska vilket är en återkommande referenspunkt hos de styrande politikerna.

”Unikt för idisslande betesdjur som nöt och lamm är att de gör näringen i betet tillgängligt för oss människor. Samtidigt som idisslare ger stora utsläpp av växthusgaser så bidrar svensk produktion av nöt och lamm till att hålla våra betesmarker hävdade och till att behålla artrikedomen (miljömålen ett rikt odlingslandskap och ett rikt växt- och djurliv). Det är angeläget att den svenska nötproduktionen sker med hög andel naturbete” (Naturvårdsverket, 2011: 26)

Naturvårdsverket beskriver i sin rapport en framtidsvision där minskningen av köttkonsumtion gynnar klimatet och miljön som helhet, samt hälsa och plånbok. Konsumenterna kan äta hälften så mycket kött som idag och vara nöjda, göra klimatsmarta måltidsval samtidigt som de inte behöver göra aktiva val hela tiden. På den offentliga arenan serveras mycket vegetariskt och konsumenter kan handla varor bra för klimatet till ett bättre pris. Allt detta, menar Naturvårdsverket, behöver troligen förbättras ytterligare för att nå klimatmålen regeringen skissat upp (Naturvårdsverket, 2011: 32). Politiken kring köttkonsumtionen bör enligt Naturvårdsverket vara mer än endast information, och åstadkomma attitydförändringar som ändrar beteendet hos individer. Befolkningen anses vara uppdelad i en förändringsvillig och icke-förändringsvillig massa. Att staten inte ska lägga sig i är en förenklad bild av problemet och politiska styrmedel ses som centralt (Naturvårdsverket, 2011: 33ff).

Naturvårdsverket föreslår ”demitariska alternativ” vilket innebär att halvera köttet eller fisken på tallriken och fylla ut med andra livsmedel. Restauranger kan erbjuda måltidsalternativ där demitariskt alternativ kan vara valbart, även vegetariskt, också en ”vanlig köttmåltid”. Sveriges tallriksmodell säger ingenting om klimatproblemet med kött och förslaget om miljösmarta matval drogs tillbaka i EU för att det fanns svårigheter att formulera råden så de inte uppfattades som handelshindrande och annars urvattnade för konsumenten (Naturvårdsverket, 2011: 41). Utifrån detta kan Naturvårdsverkets rapport ses som en källa för politiska debatten, men även tillhöra motdiskursen i den mån som vegetariska och lakto-ovo-dieten (vegetarianism med mjölk- och äggprodukter) ställs

gentemot kött dieten (Naturvårdssverket, 2011).

4.4 Artiklar om köttkonsumtion

Beskrivning

De artiklar kompletterande till materialen ovan har inneburit en direkt koppling till Jens Holms motion om minskad köttkonsumtion och Naturvårdssverkets rapport. Alla beskriver problemet av köttkonsumtionen och kan länkas till antingen den mer accepterade köttkonsumtionsdiskursen, eller den uppkommande motdiskursen.

Analys

Lena Jonsson, förbundsordförande för Lantbrukarnas Riksförbund, skrev en debattartikel i SvD; *Köttfria måndagar löser inga problem* (hittas på www.SvD.se), där hon kritiserar idén om köttfria måndagar. Likt motdebattörer i debatten om Holms motion positionerar hon sig inte helt förvånansvärt, i det fack som ser Sveriges lantbruk och köttkonsumtion som klimatvänligt. Hon tar upp konsumenters valfrihet, tillgången till information, samt att debatten måste kontrastera skillnader i svensk produktion och konsumering utav kött. Dyrt mer klimatvänligt kött, som svenskt kött, väljs bort på grund av okunskap. Det leder till slutsatsen att den svenska produktionskapaciteten borde innebära en större del av världens konsumtion. Genom en förändrad användning av åkermark kan utsläpp från betesdjur reduceras (Jonsson, 2011).

Jonsson betonar i likhet med empirin i rubriker ovanför betydelsen av att se klimatfrågan i ett helhetsperspektiv där korna bidrar till den biologiska mångfalden. Lösningen är inte ökad svensk produktion samt medvetna konsumenter. Hennes inlägg kan ses komma naturligt ur den identitet som lantbrukare hon intar i diskursen, vilket denna analys främst tolkar som ett bevis på diskursens hegemoniska reaktionära anda, där en fixerad mening skapar trygghet för människorna inom den.

Inlägget fick repliken *Böner är radikalt mer klimatsmarta*, där Jonas Paulsson (initiativtagare till köttfrimåndag) och Annika Carlsson-Kanyama (forskningschef på energi- och klimatforskning) menar på att Jonsson är helt felaktig i sitt påstående att det är bättre att

välja svenskt kött än att ha en köttfri-måndag. Repliken hänvisar till att bönor, oavsett ursprung, alltid ger lägre utsläpp i kilo växthusgaser per kilo. I likhet med Holm sätts köttkonsumtionen in i internationella ramar och rapporter, där FN och ledande miljöorganisationer tillskrivs legitimitet i frågan:

”Nuvarande ordförande för FN:s klimatpanel, Nobelpristagaren Pachauri, blev själv vegetarian när han insåg hur viktigt det är att minska den globala köttkonsumtionen...[...] Det är synnerligen anmärkningsvärt att LRF undergräver FN:s tydliga matrekommendationer genom att aggressivt motarbeta rörelsen för köttfria måndagar ” (Paulsson m.fl., 2011)

Uppdelning bland artiklarna visar upp ett mönster där bilden av Sverige ramas in som en av de ledande i klimatarbetet, samtidigt som det sker en slags tillbakablick till värdet av det svenska jordbruket och de svenska betesmarkerna och ett problem som till skillnad från andra klimatrelaterade sektorer skulle kunna lösas med hänvisning till nationell kunskap och kontext. På en blogg med inlägget *Basta till matsvinnet!*, går det att läsa följande:

” Vi hör ofta från vänsterhåll att vi måste minska antalet djur, minska köttkonsumtionen och införa köttfria dagar för miljöns skull. Men det huvudsakliga problemet på kort sikt är att för mycket av den mat som produceras miljövänligt och nyttigt i Sverige slängs, fast den är felfri, på grund av ren okunskap. Det är här vi måste påbörja arbetet för att återställa den kunskap gamla generationer redan har. Njut av den goda julmaten men var rädd om resterna.” (www.stenbergheden.moderatblogg.se)

Splittringen mellan Vänsterpartiet och övriga partier på riksdagsnivå ser inte likadan ut på kommunal nivå. Vid anblick på mer regions- och kommunpolitik finns det en större splittring inom partierna gällande hur Köttfri-måndag ska bemötas. I en artikel publicerad trettonde december, 2011, på svenska dagbladets debattsida Brännpunkt, sammansluter sig politiker från höger och vänsterskalan sig. I likhet med både Naturvårdsverket och Holms motion formuleras problemet i artikeln sig utefter FN:s livsmedelsorgan UNEP:s resultat samt en publicerad FAO-rapport. Det globala perspektivet och den globala forskningen tillskrivs legitimitet och kunskap: ”Redan 2006 konstaterade FAO, FN:s livsmedelsorgan, i rapporten *Livestock's Long Shadow* att det krävs politiska beslut på såväl lokal, nationell och internationell nivå för att komma tillrätta med de omfattande problemen orsakade av djurhållningen.”(Paulsson m.fl., 2011) Vidare nämner artikeln den världsliga svält som uppkommit ur översvämmade Thailändska risfält, vilket är ett globalt problem klimatutsläppen är en direkt orsak till.

Det som får artikeln att uppvisa en likhet i struktur, och därmed hur köttkonsumtionen förutom på riksdagsnivå inte lika tydligt kan pekats ut som en partipolitisk fråga, är artikelns uppmuntran till att Köttfria-dagar blir en nationell företeelse. Svenska kommunerna ska vara ledande och införa köttfria dagar i skolor och förskolor, samt kompletteras med informationsinsatser och utbildning av kostpersonal i hur vegetarisk mat lagas. Den gemensamma problemformuleringen handlar om de regerande politikernas oförmåga att vara ledande i klimatfrågan (Paulsson mfl., 2011).

5 Slutsats

5.1.1 Sammanfattning och diskussion

Vad som ovan beskriven och analyserad empiri uppvisar är en köttdiskurs som uppkommit ur medvetenheten att den ökade köttkonsumtionen påverkar klimatet negativt. Det som skiljer den riksdagsklädda köttdiskursen från motdiskursen, är formuleringen av problemet, *elementet*, som genom att bli hänvisad till olika kontext och verklighetsbild kan försöka fixeras som ett *moment* (se kap 2). Uppsatsen har kommit fram till att den nya köttdiskursen som relaterar till ett klimatproblem har *nyckelord* som klimatsmart, konsumentmakt och kunskap/kunskapsbrist. Dessa nyckelord formas av och formar den existerande debatten kring området vilket gör att så fort ett nyckelord ändrar innebörd eller tas bort, förändras utseendet på diskursen.

Problematismen utav ämnet skiljer sig åt i och med vad som anses tillhöra kunskap, och konsekvenserna blir olika möjliga lösningar och orsaker till livsmedelskedjans ökade utsläpp. Jens Holm tar upp kunskapen om köttkonsumtionens klimatpåverkan som nyckel till handling, medan motståndare till hans köttmotion uppfattar kunskapsbrist och osäkerhet vilket försvårar för reglering på området. I bland annat debatten rörande köttmotionen får inte köttkonsumtionen lika stort utrymme som den klimatrelaterade energi eller- transportdiskursen. Trots att köttdiskursen ses inneha en komplexitet vilket måste sammanföras med andra miljö kvalitetsmål och sektorer som bidrar till utsläpp, äventyrar aldrig köttdiskursen rollen av dessa i politiken för att nå målet om minskat klimatutsläpp.

Angelägenheten om tillgången till kunskap och information hos den hegemoniska diskursen innebär ett slags reaktionärt positionerande som tar det säkra före det osäkra och väger in andra perspektiv (exempelvis biologisk mångfald, energipolitik). En reflekterande tanke är att detta kan bero på att diskursen kring köttkonsumtion relaterat till klimatfrågan är relativt ny och orörd åt det håll som kan förändra dess tidigare tillstånd och möjligheter. Detta gör att konsekvenserna av sådana regleringar är osäkra och bemötandet hos befolkningen vid införandet av dessa är okänt. Att hänvisa till

ansvaret hos konsumenterna kan vara ett sätt för regeringsmakten att informera befolkningen om ett sätt det går att leva på som är mer klimatsmart, och samtidigt stänga ute motdiskursen med hänvisning till marknadsprinciper.

En specifik flytande signifikant, som har tom mening och stor betydelse för diskursens formulering, visar sig vara det återkommande tecknet, *biologisk mångfald*. Trots att det innefattar riktlinjer och mål i sig självt, får ordet i denna kontext ingen mening eller vikt innan den har satts in i ett perspektiv där en avvägning måste göras. Den hegemoniska diskursen ställer klimatfrågan emot biologisk mångfald och ifrågasätter huruvida det är eftersträvansvärt att vinna i klimat och förlora i biologisk mångfald. Tvärtemot detta kopplar Holm samman en stor boskapssektorn med förlusten av biologisk mångfald, och vidgar ramarna till ett utnyttjade av världens jordbruksyta och en global skogsskövling (Holm, 2010: 3). Samtidigt är köttkonsumtionen en desto svårhanterligare fråga i och med dess förut mer främmande påverkan på klimatet. Diskussionen tycks även uppvisa en konflikt mellan Sverige och världen (som helhet), mellan Sveriges tallriksmodell och biologiska mångfald och internationella incitament som köttfrimåndag (på engelska Meat-free Thursday).

Det hegemonibegrepp som beskrivs i uppsatsens teori-del har för denna studie inneburit att den rådande politiken kring köttkonsumtion har kunnat studeras på ett annat sätt. Denna studie har visat upp en hegemonisk struktur, om än hotad, vilken antar köttkonsumtionen som ett naturligt inslag i svensk livsstil och svensk jordbrukspolitik. Ett samhälle där människor beordras att inte äta kött är något som inte ses vara ett alternativ, och tolkningsföreträdare har de kunskaper som betonar svenska landskapets roll i att producera mat till dess invånare.

Bilden av problemet är beroende utav positionen inom konflikten mellan Sverige som ett klimatvänligt jordbruksland eller ett föregångsland internationellt sett när det kommer till klimatmässigt progressiva regleringar. Orsaken till problemet med en ökad köttkonsumtion formuleras antingen som att köttkonsumtionen överlag har ökat och därmed hur vegetarianismen borde bli vanligare, eller som att svenskt kött bör prioriteras framför importerat kött, då svenskt kött är bättre klimatmässigt och stödjer det svenska jordbruket och den svenska köttindustrin.

Naturvårdsverkets rapport bortser från den stora roll som tillskrivs individens konsumentansvar i hegemoniska diskursens lösning. Rapporten ser detta som otillräckligt och uppmanar till reglering som ska påverka individuell konsumtion. Enligt den hegemoniska

diskursen benämns svinn vara ett av det största problemet, vilket Naturskyddsverket väljer att inte ens ta med i sin rapport. Köttdiskursen har ett synsätt på kött som en normal beståndsdel i människors livsstil och i Naturvårdsverkets förslag till måltidsalternativ för restauranger, benämns veganmåltider och vegetariska alternativ som alternativa, medan köttmåltiden benämns som ”vanlig måltid”.

Jens Holms köttmotion kan kopplas ihop med Naturvårdsverkets rapport från 2011, där ekonomiska styrmedel eftersträvas. Den hegemoniska diskursen ser till den inhemska produktionen och betydelsen av att bevara biologisk mångfald; diskursen upprätthåller sig själv genom att försöka putta undan de praktiker som kan komma i konflikt med dess egna inneboende uppsättning regler och prioriteringar. Även Naturvårdsverket tar upp den konflikt som kan råda mellan klimatmål och målet om biologisk mångfald, detta om betesmarker skulle minska betydligt.

Likt Laclau och Mouffe hävdar, skapar köttdiskursen ett ramverk som legitimerar viss politisk handling utifrån vad som relateras till verklighet och kunskap. I detta fall ses inte köttfrimåndag tillhöra den politik regeringsmakten vill föra. Områden där klimatarbetet redan är etablerat, som transport- och energisektorn, fyller ut den kunskapsbrist som ledande politiker hänvisar till i köttkonsumtionsdebatten. Trots att dessa sektorer statistiskt sett bidrar till mindre koldioxidutsläpp, uppvisar klimatdebatten en praktisk fördel med att ta upp dessa sektorer, då det går att koppla energi och transport direkt till utsläpp, vilket inte lika enkelt går att göra med debatten om konsumtion och utsläpp. Det blir en svårighet att rättfärdiga politiska åtgärder när inte det finns en klar kunskapssyn och tankestruktur som legitimerar denna.

Det finns en skillnad mellan diskussionen på den högsta politiska nivån och den på lägre nivåer i samhället. Den hegemoniska diskursen med sin syn på kött som en naturlig del av livsstilen, är inte en del av en solid partipolitik. Den hegemoniska diskursen är inte helt ohotad då dilemmats nya art och svårighet att nå någon slags objektiv kunskap vilket rättfärdigar en viss typ av befogad handling, innebär för den rådande styrande diskursen att problemet måste knytas an till en existerande verklighetsbild. Det blir den om svenska klimatvänliga köttet. Frågan är hur det blir nästa val, om krafter nerifrån skapar ett val som tar upp köttkonsumtionen i ett bredare perspektiv, och där de svenska betesmarkerna inte är så prioriterade längre. Om de partier som röstade ner Vänsterpartiets motion måste erkänna dess riktighet på vissa punkter för att representera de klimatmedvetna medborgarna.

Det som dock aldrig kommer fram är hur minskad köttkonsumtion leder till minskade utsläpp i mer praktiskt mening, vilket kan tänkas göra frågan mindre greppbar. Tekniska lösningar i produktionen som minskar metan-och koldioxidutsläpp kan på så vis ses som mer pragmatiska och effektiva, än reglering utav konsumtionsmönster där det till synes inte finns en utsläppsfaktor hos varan när den väl är producerad. Färskheten hos köttdiskursen gör att de flesta positionerna garderar sig genom att uppmana till fortsatt forskning på området. Däremot ser motdiskursen inget informationshinder för att börja reglera området, den ser snarare hur den information som är dem tillgänglig pekar på att något bör göras omedelbart på det politiska planet för att försöka ändra konsumtionsmönster.

Det finns också en möjlighet till att problemet slutar vara ett problem, och att klimatmedvetenhet i allmänt uppvisar en trend som går förbi. Men med anblick på de internationella samarbeten som definierar dagens klimatpolitik, och till de konsekvenser som klimatutsläppen orsakar världen över, är den tanken troligen ifrågasatt. Naturvårdsverkets rapport kan ses som en indikation på att motdiskursen som råder kan komma att i framtiden bli den hegemoniska diskursen. Det kan tänkas sig att likt regleringen av fossila bränslen, kan köttkonsumtionen i framtiden komma att bli exponerat för regleringar som påverkar individers vardag. Det kan ses som ett dilemma att Naturvårdsverket, vars uppgift av regeringen är att ta fram kunskapsunderlag och alternativa styrmedel, ignoreras när det kommer till att utveckla politiska styrmedel.

Ett problem med att endast ha Laclau och Mouffe som teori är att vikten av olika ideologiska ståndpunkter inte blir lika tung. Uppsatsen har till stor del undvikit att gå in på rådande politiska partiers grundvärderingar och ideologier, vilket skulle kunnat ge ett annat resultat. Dock så uppfattas det som att problematiken kring köttkonsumtionen inte har hunnit bli en partipolitisk fråga och det finns en politisk oenighet inom politiska partierna om hur verkligheten ser ut. Samtidigt som individens roll kontra statens är en ständig referenspunkt, finns det en förundran över att både miljöpartiet och socialdemokraterna röstar ned förslaget från Vänsterpartiet och en minskad köttkonsumtion.

Samtidigt som regleringen av köttkonsumtionen kan ses om ett komplement till energi- och transportpolitiken, kan det även ses som ett hot som finns i det diskursiva

fältet; den politik som utformats och som ständigt refereras till, tappar vikt förhållandevis till de utsläpp som tillskrivs köttkonsumtionen och produktionen

5.2 Tänkbar vidare forskning

Köttkonsumtionen har en bas av tradition och kultur vilket gör att det kan ses som ett unikt fall. Samtidigt som detta, finns det områden som påverkar klimatet vilka även dem är bärande på traditioner och kulturella praktiker som har kommit att behandlas mer tekniskt och praktiskt i samband med klimatfrågan. Det skulle kunna tänkas att bilismen och transportsektorn förut var ett tabuområde där individer tycktes värna om sin frihet att ta bilen. Senare blev det ett mer accepterat fält att reglera.

Politiken kring köttkonsumtionen uppvisar en splittring vilket kan tyda på klimatpolitikens överlag svårighet att se till konsekvenser av åtgärder och verklighetskonflikt. Med en vidare undersökning utav andra områden som förut varit orörda politiskt men som sedan har blivit objekt för klimatrelaterad reglering, kan det gå att se mer översiktligt hur en verklighetsbild kan förändras och bli till en annan. Denna uppsats kan visa på hur vissa problem ter sig olika beroende på om det är en fråga inom parlamentet eller på kommunnivå, och hur de påverkarna varandra i sin fortsatta politik.

Då studiet av politik rörande klimatet är relativt ny inom statsvetenskaplig forskning, desto nyare i samband med diskursanalys, går det att finna intresse i ännu obesvarade frågor och i frågor som ännu inte ställts. Det är av stor betydelse att forskning fortsätter att öka inom området, för att kunna beskriva, förklara och värdera politiskt arbete och dess möjliga utveckling. Uppmuntring och intresse finns i att framtida studier skulle undersöka och måhända bekräfta det ovan förslagna möjligheter till generalisering.

Samtidigt som detta skrivs pågår forskning kring det politiska klimatarbetet, dess svårigheter och möjligheter både inom lokala, nationella och internationella ramar. Det råder en enighet i att klimatpåverkan är något som på sina områden kräver reformer. Denna uppsats har tagit upp ett område som visar upp en oenighet om vad för slags reformer som krävs. Det finns en föreställning att det inte är det enda området inom klimat- och miljöpolitiken som innebär en komplexitet där intressen måste övervägas

mot varandra, och vissa uppsatta mål relaterade till omsorgen av naturen och klimatet kan ses konkurrera med varandra. Förhoppningen är att vidare forskning ska ställa sig på tidigare forsknings axlar och vidga perspektivet ännu mer för vilka möjligheter och hinder som finns för klimatarbetet. Intressant vore också att se hur andra teoretiska perspektiv skulle kunna få fram resultat huruvida aktörer och subjektpositioner spelar för roll i problemformuleringens processer. Ämnet innebär många möjligheter och jag ser med spänning hur mer analyser på området kan komma att fylla ut de luckor som finns och bredda inblicken i klimatarbetet på lokal, regional, statlig samt överstatlig nivå.

6 Referenser

Tryckta

Beckman, Ludvig, 2005. *Grundbok i idéanalys- Det kritiska studiet av politiska idéer och texter*. Stockholm: Santérus förlag.

Bergström, Göran & Kristina Boréus (red), 2005. *Textens mening och makt- Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Börjesson, Mats, 2003. *Diskurser och konstruktioner*. En sorts metodbok. Lund: Studentlitteratur.

Carter, Neil. 2010. *The Politics of the Environment: ideas, activism, policy*. New York: Cambridge University Press.

Epstein, Charlotte, 2008. *The power of words in international relations: birth of an anti-whaling discourse*. Massachusetts Institute of Technology.

Jørgensen, Marianne & Louise J. Phillips, (2002). *Discourse Analysis as theory and method*. London: Sage Publications Inc.

Mason, Jennifer, 2002. *Qualitative Researching*. Great Britain: The Cromwell Press.

Neumann, B. Iver, 2003. *Mening, materialitet, makt- En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Howarth, David, 2000. *Discourse*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

Mörkenstam, Ulf, 1999. *Om "Lapparnes privilegier"- Föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883-1997*. Stockholms universitet, Statsvetenskapliga institutionen: Akademitryck

AB.

Theorell, Jan & Torsten Svensson, 2007. *Att fråga och att svara*. Samhällsvetenskaplig metod. Malmö: Liber.

Elektroniska

Bergheden, Sten (2011) *Basta till matsvinnet*. Hittas på blogg [www.stenbergheden.moderatblogg.se], tillgänglig 2012-01-02.

Holm, Jens (2011), 20 ledamöter för minskad köttkonsumtion. Hittas på Jens Hols hemsida [www.jensholm.se], tillgänglig 2012-01-02.

Holm, Jens. (2011), *Minskad köttkonsumtion*. Hittas på Riksdagens webbarkiv [www.riksdagen.se] tillgänglig 2012-01-02.

Granstedt, Arthur (2011), *Så elimineras matens belastning på klimatet*. Publicerad 2011-01-26. Hittas på DN:s hemsida [www.dn.se/debatt], tillgänglig 2012-01-02.

Naturvårdsverket (2011), *Köttkonsumtionens klimatpåverkan- Drivkrafter och styrmedel*. Rapport 6456. Hittas på Naturvårdsverkets hemsida [www.naturvardsverket.se] tillgänglig 2012- 01-02.

Naturskyddsföreningen (2011) *Kött och klimat – Matens värstingar*. Hittas på Naturskyddsföreningens hemsida [www.naturskyddsforeningen.se]. Tillgänglig 2012-01-02.

Riksdagens webbarkiv (2011) *Interpellation 2011/12:175 – Köttkonsumtionens klimatpåverkan*. Hittas på Riksdagens hemsida [www.riksdagen.se]. Tillgänglig 2012-01-02.

Riksdagens webbarkiv (2011) *Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2010/11: MJU12 Klimatpolitik m.m.* Hittas på Riksdagens hemsida [www.riksdagen.se], tillgänglig 2012-01-02.